

Vincent Fennis, Rienko Vanderschuur

d

Ontwikkelingen op het gebied van verstedelijking, industrie, landbouw of natuur en landschap leggen beslag op de beschikbare ruimte. En die ruimte is schaars, zelfs in een relatief dunbevolkte provincie als Drenthe. Over elke vierkante meter wordt gepraat, gewikt en gewogen. Ontwikkelingen kunnen bedreigend, inspirerend of uitdagend zijn en leiden vaak tot een spanningsveld tussen ecologie, economie en esthetica (vertaald als gezond, nuttig en mooi). In het buitengebied van alle twaalf Drentse gemeenten probeert Landschapsbeheer Drenthe als intermediair tussen particulier en overheid een bijdrage te leveren aan het creëren van harmonie tussen deze drie E's. Iedereen is het erover eens: groen verbetert de kwaliteit van de leefomgeving en heeft een positieve invloed op het welzijn van mensen, of ze nou wonen, werken of zich ontspannen. Bovendien zijn ecologisch waardevolle gebieden van levensbelang voor planten en dieren, vinden de auteurs, respectievelijk directeur en voorlichter van Landschapsbeheer Drenthe. Dit is de eerste van drie bijdragen over landschapsbeheer in Noord-Nederland.

Landschapsbeheer Drenthe

THUIS IN HET CULTUURLANDSCHAP

Wat Landschapsbeheer Drenthe betreft zijn deze ontwikkelingen zo duurzaam mogelijk en steunen ze op een zo breed mogelijk draagvlak. Na ruim zestien jaar actief te zijn in het Drentse cultuurlandschap heeft Landschapsbeheer Drenthe aardig wortel geschoten in geheel Drenthe; zij is betrokken bij beleid, uitvoering en beheer op het gebied van natuur en landschap. De natuur ligt er versnipperd en kwetsbaar bij. Verzuring, vermessing, uitdroging eisen hun tol. De ecologische hoofdstructuur vormt sinds begin jaren negentig de ruggengraat voor het aan elkaar koppelen, toezicht houden op en bijeen houden van de versnipperde natuur. Terrein-beherende organisaties concentreren zich op de grote afgesloten gebieden, terwijl Landschapsbeheer Drenthe op de "kleintjes" past. Kort gezegd: Landschapsbeheer Drenthe zorgt voor landschapselementen.

CULTUURLANDSCHAP

Karakteristieke elementen als houtwallen, drinkpoelen, hagen, veenputten en petgaten vormen het geschiedenisboek van het Drentse landschap. Deze typische cultuurelementen zijn door onze ouders en voorouders aangelegd met een bepaalde reden; zij vervulden een belangrijke economische functie binnen het boerenbedrijf. Met de veranderingen in de landbouw en de uitvoering van ruilverkavelingen verdween de noodzaak tot het instandhouden van de landschapselementen. Door gebrek aan onderhoud en door actief opruimen verdween het merendeel van de poelen, houtwallen en hagen. Zoals de allergrootste boom voor zijn voeding afhankelijk is van de allerkleinste, meest afgelegen haarwortels, zo zijn de kleine landschapselementen van wezenlijk belang voor de instandhouding van de biodiversiteit in de grote natuurgebieden. Wie het kleine niet eert...

Drenthe is wat landschapselementen betreft nog goed af in vergelijking met veel andere provincies. De Drentse boer is over het algemeen zeer begaan met het landschap. Landschapsbeheer Drenthe ziet dan ook een belangrijke taak weggelegd voor de boer bij het instandhouden van het traditionele cultuurlandschap in Drenthe.

boven: Flugplatz Havelte
links: Wolvelief of valkruid
foto's Landschapsbeheer Drenthe

PARTICULIER NATUURBEHEER

Landschapsbeheer Drenthe is thuis in het cultuurlandschap. Zij wil alle grondeigenaren enthousiast maken voor het behoud van het kleinschalige Drentse cultuurlandschap. Boeren en particulieren kunnen voor alle vragen met betrekking tot advies, subsidies en onderhoud bij haar terecht. Eventueel helpt Landschapsbeheer Drenthe bij het wegwerken van achterstallig onderhoud. De particuliere grondbezitter kan kennis maken met de aantrekkelijkheid van een verantwoord cultuurlandschap. De middelen die ingezet kunnen worden om zo'n landschap in stand te houden of te herstellen, zijn bijvoorbeeld cursussen voor onderhoud van hoogstamfruitbomen en subsidies voor verantwoorde erfbeplanting.

FLUGPLATZ HAVELTE

Een voorbeeld van het werk van Landschapsbeheer Drenthe is te zien op de voormalige Flugplatz Havelte. In de Tweede Wereldoorlog is dit terrein door de Duitse bezetters ingericht als vliegveld. Na de oorlog bleken de terreinen door de aanwezigheid van keileem bijzondere eigenschappen te bezitten waardoor zich een zeldzame vegetatie kon ontwikkelen. Door gebrek aan onderhoud dreigde deze echter te verdwijnen.

Landschapsbeheer Drenthe heeft samen met de provincie Drenthe en de gemeente Westerveld (eigenaar van de terreinen) een plan opgesteld om de specifieke botanische waarden van het gebied te behouden. Dit houdt in dat de terreinen eens per jaar worden gemaaid, waarbij het maaisel wordt afgevoerd. Zo wordt voorkomen dat het terrein verrijkt en dat de vegetatie zich verdicht. Opkomende bomen worden in een vroeg stadium verwijderd zodat het open, rijk gestructureerde karakter van het gebied gehandhaafd blijft. Het resultaat is dat soorten als maanvaren, addertong, rozenkransje en diverse soorten orchideeën nu weer in het gebied voorkomen.

POELEN

Een typisch voorbeeld van het herstel van cultuurhistorische elementen is de uitbreiding van het aantal poelen in de afgelopen tien jaar. Poelen hadden vroeger diverse functies, zoals drenkplaats voor vee, wateren van hout en opslagplaats voor bluswater. Met de komst van waterleiding en zelfdrinker verdwenen deze functies en bleef ook het onderhoud aan de poelen achterwege. Zonder onderhoud groeit een drinkpoel na een aantal jaren dicht. Met het verdwijnen van de poelen verdwenen ook de typische poelenbewoners, waaronder kikkers en (water)salamanders.

In het begin van de jaren tachtig waren er van de duizenden poelen nog maar zo'n 150 over. Met geld van Rijk en provincie heeft Landschapsbeheer Drenthe in veel gebieden waar oorspronkelijk poelen voorkwamen, nu meer dan duizend poelen (her)aangelegd bij agrariërs, particulieren en natuurbeherende instanties. De resultaten spreken voor zich: zowel de kikkerpopulaties als de salamanderpopulaties zijn fors toegenomen, in veertig tot vijftig procent van de nieuwe poelen worden binnen twee jaar eieren afgezet.

Maaien op de startbaan in Havelte
foto Landschapsbeheer Drenthe

SAMENWERKEN WERKT

De voorbeelden tonen dat Landschapsbeheer Drenthe samen met particulieren en andere instanties een belangrijke rol speelt bij het behoud van natuur en landschap in Drenthe. Behalve het achterstallig onderhoud dat Landschapsbeheer Drenthe zelf uitvoert, zijn bijna vierhonderd particulieren bezig hun eigen landschapselementen te onderhouden op basis van een onderhoudsovereenkomst via de landelijke Regeling Onderhoudsovereenkomsten Landschapselementen. De huidige tendens om natuurbeheer waar mogelijk onder te brengen bij particulieren vindt bij Landschapsbeheer Drenthe dan ook navolging; per slot van rekening is de boer al eeuwen lang verantwoordelijk voor de vorm van zijn omgeving. Ook in de toekomst moet de boer een belangrijke functie blijven vervullen in het onderhoud van het landschap.

Graafwerkzaamheden bij een poel
foto Landschapsbeheer Drenthe